

Florin NEGOIȚĂ

**ISTORIA STATULUI
ȘI DREPTULUI ROMÂNESC**

Universul Juridic
București
-2013-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2013, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NEGOIȚĂ, FLORIN

Istoria statului și dreptului românesc / Florin Negoită. -

București : Universul Juridic, 2013

ISBN 978-606-673-030-3

34(498)(091)(075.8)

342(498)(091)(075.8)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro
COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

*Tuturor ce iubesc tinerețea, admiră frumusețea,
respectă trecutul și legile, dar nu se pleacă
decât în fața adevărului, valorilor
și marilor caractere.*

În ciuda curgerii timpului, problemele noastre
au rămas aceleași: **nimeni n-a fost în stare să spună
și să slujească adevărul dintr-o poziție de putere!**

*În zilele minciunii univesale,
a spune adevărul e un act de dizidență.*

**Pentru a înțelege prezentul,
e necesar să ne cunoaștem trecutul – să-l aflăm!**

Motto:

„Nu mai găsim alt popor la care ilegalitatea să fie socotită ca o crimă. Vedeți astfel că e o foarte mare deosebire între cugetarea poporului de jos, care crede că orice ilegalitate e o crimă, și între cugetarea claselor de sus, care cred că ilegalitatea e nu numai lucrul cel mai permis, dar și suprema dovadă de putere, pe de o parte, și de inteligență, pe de altă parte. Este cineva om important dacă se supune legii?”

(N. Iorga - Conferința în fața parlamentarilor ardeleni - noiembrie 1919)

I. OBIECTUL ISTORIEI STATULUI ȘI DREPTULUI ROMÂNESC

Evoluția trecută a dreptului trebuie studiată pentru că „natura non facit saltus” și în dezvoltarea istorică a societății totdeauna o instituție are rădăcini adânci în instituțiile trecute. De aceea viitorul jurist trebuie să studieze și istoria dreptului și numai istoria dreptului, dar și istoria în general trebuie cunoscută ca jurist. A cunoaște o instituție juridică fără a cunoaște împrejurările istorice din care a ieșit este un nonsens.

„Fără istoria dreptului.... nu pot înțelege instituțiile.... A studia o instituție fără a o studia istoricește în trecut... este a ne reduce la un studiu care poate să aibă oarecare însemnătate practică, care nu formează mintea adevăratului jurist.” (M. Djuvara, Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv, Editura All, 1995, p. 101)

Istoria Statului și Dreptului Românesc devine vie prin legătura evolutivă care se face cu propriile noastre concepții juridice, pe care trebuie să le lumineze și să le îndumeze și prin puntea prezentului să lege trecutul de viitor.

Prin obiectul de investigație, disciplina mai sus precizată se încadrează armonnic în domeniul științelor sociale și are ca obiect studiul statului și dreptului existente pe actualul teritoriu al țării noastre din momentul creării și până astăzi. Cum dreptul face etern pereche cu statul, ca, de altfel, și cu politica, fără îndoială chiar dacă disciplina noastră, potrivit programei de învățământ se numește „Istoria Statului și Dreptului Românesc”, a fost necesar a analiza, circumscris în temă, și anume probleme mai importante din existența statului, privit ca o categorie istorico-filozofică. Făcând parte din

categoria științelor despre societate, „Istoria statului și dreptului românesc” are mai multe interdependențe, interacțiuni și conexiuni cu științele istorice.

Istoria dreptului este o „filă a istoriei României”, care stă la temelia dreptului, am spune noi. În afară de Istoria României (ca disciplină) sunt o serie de alte științe istorice, mult mai aproape prin obiectivul lor de istoria statului și a dreptului românesc.

Istoria generală a dreptului are ca obiect de studiu dreptul istoriei universale, anume cea ce este mai tipic în această problemă.

Istoria doctrinelor politico-juridice are ca obiect de cercetare evoluția ideilor despre stat și drept în decursul istoriei. În studiul problemelor sale, istoria dreptului românesc se folosește de datele furnizate de alte științe, dar care sunt considerate științe auxiliare sau ajutătoare, din perspectiva disciplinei noastre. Geografia oferă date utile în legătură cu mediul geografic, factor important în dezvoltarea societății. Iancu Maxim în „Etnogeneza românilor și a altor popoare europene privite prin prisma geografiei istorice”, Ed. Moldova, 1995, face precizări deosebit de importante privind interferența dintre cele două discipline. Filologia oferă date de importanță cardinală în legătură cu etimologia cuvintelor și evoluția acestora în decursul istoriei, dar, mai ales, în legătură cu semantica lor. Etnografia se ocupă cu studiul vieții populațiilor (a se vedea Dionisie Petru, „Conceptul de etnie”, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980).

Dintre științele considerate științe auxiliare amintim:

- arheologia care se ocupă cu sesizarea, descoperirea, studierea și valorificarea istorică a rămășițelor păstrate în pământ;
- paleografia, știința cercetării documentelor în original (forma scrisului, materialul pe care s-a scris etc.);
- epigrafia, știința descifrării inscripțiilor și interpretării conținutului lor;
- sigilografia, știința studierii pecetilor care s-au aplicat pe actele oficiale;
- heraldica, știința blazoanelor, a semnelor de noblețe și a semnelor distinctive ale diferitelor orașe și cetăți;
- numismatica, știința studierii monezilor.

La toate acestea se mai adaugă datele oferite de arhivistică, cronologie, genealogie, metrologie, muzeologie și critologie.

1. Necesitatea studierii Istoriei Statului și Dreptului Românesc

Afirmăm că studiul „Istoria dreptului românesc”, inclusiv „Dreptul cutumiar”, pentru studenții Facultăților de drept, este de o importanță cardinală, ce poate fi ilustrată din mai multe puncte de vedere.

1. Mai întâi, pentru că, dintr-un suprem unghi de vedere, se pune problema istoriei poporului nostru și, în mod deosebit, a istoriei antice și medievale, care rezolvă problema fundamentală a istoriei noastre, respectiv **etnogeneza poporului român și dreptul**, ca fenomen de suprastructură, împletindu-se organic cu viața social-economică și, mai ales, cu cea politică, indiferent de forma sa evolutivă-cutumiară „ori legislativă, ceea ce ilustrează istoria în toată intimitatea sa. Și vă întrebăm, întrebându-ne: ce poate fi mai important decât cunoașterea istoriei poporului nostru? Poate că viața și nimic mai mult. Un popor care nu-și cunoaște istoria ori nu vrea să și-o cunoască, indiferent cum este, aproape că nu se poate imagina. Iar pentru noi, românii, așa cum spunea Nicolae Iorga în

„Originea, firea și destinul neamului românesc”: este vorba de un popor care, prin strămoșii săi, își are originea de patru ori milenară”; **aceasta este mândria și aceasta este puterea noastră.**

Ar fi suficient, pentru a vă înfrumuseța spiritul, să vă reamintim într-un prezent marcat de tinerețea voastră, că dimensiunile majore ale istoriei poporului nostru, sunt vechimea ei de patru milenii și statornicia sa între aceleași hotare: Munții Carpați și Balcani, apele Tisei, Dunării și Nistrului, împreunate cu **lupta, am putea spune eternă, pentru apărarea ființei și pământului străbun.**

Razele de istorie în spațiul carpato-danubiano-pontic sunt la fel de bătrâne ca și gândul omenesc, dar este cu prisosință dovedit că în urmă cu 2000 ani î. H., în teritoriul mai sus precizat, locuiau triburile geto-dace, ramură a marelui popor trac, care își începuse particularizarea etnoculturală și lingvistică în cadrul mării familii a neamurilor trace, desprinse și ele definitiv și demult din noua populație născută din amestecul triburilor neolitice, cu triburile păstorești și călărețe venite din est și nord, ce vorbeau acea generală limbă indo-europeană. Așadar, geții sau dacii rămași definitiv în istorie, după cum i-au numit grecii sau romanii, au făcut parte din grupul etnic al tracilor, care, potrivit părintelui istoriei, Herodot, cea mai autentică și autorizată voce a antichității, erau cel mai numeros după cel al indienilor.

Chiar dacă am admite că dacii trăiau în arcul Carpaților, iar geții în zona extracarpatică, esențial din spusele lui Strabon este faptul că geții și dacii vorbeau aceeași limbă și constituiau același popor (Geographia, VII, 3, 12).

S-au pierdut multe scrieri despre traco-geți și, din acest punct de vedere, ca, de altfel, și din multe altele, istoria nu a fost prea generoasă cu noi, dar ne-au rămas și suficiente documente certe și obiective, pentru a replăsmui ființa acestui popor geto-dac, invidiat de-a dreptul de toată antichitatea.

Platon, face următoarele precizări despre învățătura propovăduită de un medic trac, fidel lui Zamolxis: „toate trag din suflet, atât cele bune cât și cele rele ale trupului și ale ființei noastre întregi, revărsându-se din suflet așa cum se răsfrâng de la cap, asupra ochiului; trebuie mai întâi sufletului să-i dăm îngrijire, dacă vrem ca, deopotrivă, capul și restul trupului să o ducă mai bine, iar sufletul, spune el, se îngrijește cu anumite descântece, care sunt, la rândul lor, spusele și gândurile frumoase. Din acest spuse și gânduri se naște în suflete înțelepciunea”. Iată deci doctrina lui Zamolxis, și, implicit, spiritualitatea acestui popor. În timp ce multe ale popoare contemporane risipite prin multe văgăuni ale pământului nu aveau nici măcar conștiința de sine, fugărindu-se reciproc unii pe alții, strămoșii noștri făceau deja filosofie și-și puneau marile întrebări ale ființei umane, întrebări valabile și astăzi.

Prima știre istorică asupra geto-dacilor o datorăm părintelui istoriei, marele Herodot (484-420 î. H.). Binecuvântat va fi numele lui, atât timp cât va exista în istorie poporul român. Originar din Halicarnas, oraș din Asia Mică, a făcut multe călătorii în Egipt, Mesopotamia, Galiția, Macedonia, Siria și sudul Italiei, adunând impresii și bogate informații pentru opera sa, intitulată „Istoriile”.

Din totalul de nouă cărți, cât cuprind „Istoriile”, în primele cinci cărți descrie formarea Imperiului Persan și regiunile pe care le cucerește.

În „Istoriile” sale, Herodot ne-a furnizat multe date despre traci și geto-daci. Aflăm de la Herodot că „după indieni, seminția tracilor este cea mai numeroasă și dacă ar avea o singură conducere și s-ar înțelege între ei, ar fi, după părerea mea, de neînfrânt și cu mult

mai puternice decât toate semințiile pământului, dar unirea lor este cu neputință și nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea, ei sunt slabi”.

Același Herodot în „Istoriile” sale, relatează în detaliu desfășurarea campaniei regelui Persiei, Darius, asupra sciților, vecinii tracilor, din anul 514 î. H.

Uriașa armată a regelui persan a înaintat de-a lungul Mării Negre cu intenția de a trece Dunărea și de a-i supune pe sciți. Însăpământați de puterea militară a perșilor, neamurile trace s-au plecat, unul după altul, cu excepția geților, care, deși au opus o rezistență îndărătnică, fură supuși de îndată, cu toate că sunt cei mai dreپți și mai viteji dintre traci (Herodot „Istoriile” IV). În acest fel, Herodot îi monumentalizează definitiv pe cerul înstelat al istoriei noastre nemuritoare, pentru că nemuritori se considerau și geții, după cum precizează istoricul.

Dimensiunea cardinală a spiritualității religioase geto-dace era aceea că „ei nu mor, și că cel care piere se duce la Zamolxis, divinitatea lor, pe care unii îl cred a fi același cu Gebeleizis”.

Istoria n-ea hărăzit să ne confruntăm încă din anul 335 î. H. cu alt mare imperiu al lumii. Alexandru Macedon, urmașul lui Filip al II-lea, a pornit cu armata ce număra 30. 000 de oameni împotriva tribalilor, illyrilor și geților de la nord de Hemus. Marele Alexandru a trecut Dunărea în cursul unei nopți, însoțit de 1500 de călăreți și de vreo 4. 000 de pedestrași. Iată cum descrie Arrian (a se vedea Izvoarele privind Istoria României, vol. I) acest fapt istoric: „Geții s-au retras spre un oraș ce se afla la o depărtare de o parasangă (aprox. 5,5 km) de Istros și se retraseră cât putură mai departe de fluviu, prin locuri singuratică”. Alexandru a cucerit orașul și a luat toată prada pe care o lăseseră geții. Prima personalitate bine definită istoric, prin puternica organizare a populației de la nord de Dunăre, a fost Dromichaites, învingătorul lui Lysimachos (urmașul lui Alexandru Macedon). Între anii 300 și 292 î. H., în timpul ultimei lupte cade prizonier chiar conducătorul Traciei elenistice, după ce în prima căzuse prizonier fiul său, Agatocles. Se deschide astfel drumul unei glorioase file din frământata istorie a strămoșilor noștri geto-daci, a marelui rege Burebista, despre care geograful grec Strabon scrie, lăsând la o parte trecutul îndepărtat al geților, următoarele: „Burebista, bărbat get, ajungând în fruntea neamului său care era istovit de războaie dese, l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încât, în câțiva ani, a făurit o stăpânire puternică și a supus geților cea mai mare parte a populațiilor vecine, ba chiar a ajuns să fie temut și de romani”.

Același Strabon, și mai apoi Plutarh, ne informează despre un grandios proiect al lui Caesar de a porni înarmat împotriva lui Burebista și numai asasinarea sa în anul 44 î. e. n. a oprit materializarea lui. Oricum, la Roma, Lucanus pune în gura lui Cato următoarea implorație: „Feriți-ne de zei cerești, printr-un dezastru ce i-ar pune în mișcare pe geți, Roma să cadă”. Nu s-a întâmplat acest fapt, pentru că și Burebista a fost victima unui complot pe fondul unei răscoale ce se declanșase, împărțășind soarta lui Caesar.

Dar, contemporan cu Burebista a fost și Deceneu, cu siguranță unul din cei mai mari filozofi ai antichității.

Dio Chryssostomos și apoi Iordanes ne fac următoarea apreciere: „el, adică Deceneu, observând înclinația geților de a-l asculta în toate, și că ei sunt din fire deștepți, i-a instruit în toate ramurile filosofiei, căci era un maestru priceput în acest domeniu. El i-a învățat etica, dezvoltându-i de obiceiurile barbare, i-a instruit în științele fizicii, făcându-i să iasă conform legilor naturii, i-a învățat logica, făcându-i superiori celorlalte popoare, în privința minții”.

În mersul neostoit al istoriei, a urmat apoi marea confruntare a colosalului Imperiu Roman cu Dacia vremurilor lui Decebal. **„De marea lumină a Romei, rămâne însă pe veci luminată - Dacia”** - a afirmat Pârvan, vrând parcă să adauge că nu erau suficiente învățăturile lui Deceneu și nici infuziile de cultură de pe urma colonizării grecești, ci mai era nevoie de ceva pentru a solidifica mai puternic temelia poporului român.

A fost înfrânt Decebal și statul său, dar la spiritualitatea geto-dacă s-a adăugat și cea romană și, în ce ne privește pe noi, dreptul și obiceiurile romane. Însă miracolul spiritualității românești ulterioare, despre care vom vorbi neconținut în demersul nostru.

Civilizația autohtonă a putut fi „înfrântă” de geniul latin, apoi de suflul slav sau de impulsul bizantin, dar în spiritul ei rămâne geto-dacă. Au fost câteva reflecții care, așa cum spunea Constantin Noica, sunt deschiderea care închide sau, parafrazându-l, închiderea care deschide, de natura a releva dacă mai era cazul, că strămoșii noștri nu puteau să ajungă la spiritualitatea și forța pe care am precizat-o, dacă nu s-ar fi condus după normele de conduită temeinic fundamentate de cutuma vremurilor, și mai apoi, prin legi edictate de puterea statală. În tot demersul nostru ne vom strădui să le scoatem la suprafața timpului prezent.

2. Un al doilea motiv pentru care se impune studierea istoriei dreptului românesc este acela că această disciplină, alături de dreptul roman, **este alfabetul științei dreptului**. Prin intermediul acestei discipline vă familiarizați cu terminologia juridică, realizați semnificația, parte a unor concepte care în știința dreptului dobândesc alte semnificații decât în vorbirea curentă sau în alte științe. Veți face cunoștință cu aproape toate ramurile de drept și cu toate instituțiile juridice.

3. În al treilea rând, **fără a cunoaște evoluția istorică a instituțiilor de drept**, nu veți putea înțelege în toată plenitudinea sa și temeinicia lor aceste instituții. Exemple se pot da multe, dar sunt de prisos.

4. În fine, această disciplină vă va releva în mare măsură **specificul național al dreptului românesc, acea „notă cu precădere”, cum spunea Călinescu în esul „Specificul național”** („Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, p. 975). Alături de dreptul roman și de elementele de drept comparat de care veți lua cunoștință de la alte discipline, istoria dreptului românesc vă va descifra singularul și particularul din generalul universal.

5. Istoria Dreptului Românesc **este disciplina care se ocupă de evoluția sistemică, sincronică și diacronică a normelor, instituțiilor și concepțiilor juridice ale poporului român din cele mai vechi timpuri până în vremea noastră**.

6. Istoria dreptului românesc constituie un demers științific care nu ar fi posibil fără **laboriosul efort al generațiilor de înaintași** în investigarea vechiului drept românesc, efort concretizat și în vastul tratat apărut între anii 1980-1987 și la care și-au adus o contribuție însemnată și dascălii noștri de la școala clujeană și cărora le suntem mereu recunoscători și față de care avem datoria de a transmite pe mai departe făclia arzătoarei pasiuni pentru această disciplină științifică.

7. Cercetarea dreptului se impune prin folosirea atât a metodei istorice, cât și a metodei comparate. Prin concepție și conținut, disciplina Istoria Dreptului Românesc se bazează pe investigații științifice, dar și pe contribuții științifice, pe experiența și gândirea înaintașilor, deschizători de drumuri și reflecții, de care ne-am folosit în lucrarea prezentă pentru a cuprinde cât mai multe elemente din tezaurul politico-juridic românesc ce

alcătuiesc patrimoniul cultural național al Patriei noastre, având ca finalitate: **aflarea și respectarea adevărului, pe de o parte, dar și a demnității și interesului național, pe de altă parte.**

2. Periodizarea Istoriei Dreptului Românesc

Este o problemă ce poate fi îndelung controversată, datorită, în principal, legăturii indisolubile a dreptului cu instituția statală, în care sens, în mod obligatoriu trebuie să se țină sama de tipul de stat, pe de o parte, și, pe de altă parte, că, deși nu se contrapune cu periodizarea istoriei României, nu se poate identifica cu aceasta. Așa fiind, a face o periodicizare a istoriei dreptului fără a ține seama de tipul de stat ar fi o poveste a istoriei dreptului, și nu o teorie științifică.

Plecând de la acest postulat, iată cum periodicizăm istoria dreptului românesc, călăuzindu-ne fundamental după opiniile exprimate de prof. Vladimir Hanga (Istoria Dreptului Românesc), cât și de prof. D. Firoiu (Istoria Statului și Dreptului Românesc), care autori nu numai că ne-au fost profesori și le purtăm o considerație aparte, dar sunt și autori de necontestat în această materie de la școala clujeană, ieșeană și bucureșteană, pe care în mod simbolic am încercat „să-i aduc” la aceeași masă.

1. **Dreptul monarhiei dacice**, care cuprinde perioada de la formarea statului dac centralizat, culminând cu perioada regelui Burebista și Decebal și până la cucerirea Daciei de către Romani (106 e. n.).

2. **Dualismul juridic** în Dacia - provincie a imperiului Roman (106-271/274 e. n.).

3. **Dreptul feudal**, care cuprinde perioada fărâmițării feudale, respectiv de la retragerea aureliană până la formarea statelor române centralizate și în care are loc procesul de formare a Legii țării (Ius Valachium - vechiul drept cutumiar-agrar), și perioada monarhiei centralizate, care cuprinde perioada de la formarea statelor românești și până la revoluțiile din 1821, în care se săvârșesc dreptul cutumiar român (Ius Valachium) și apar primele legiuri scrise.

4. **Dreptul capitalist**, care cuprinde perioada de la revoluțiile burgheze din 1821 și 1848, până în anul 1947, un rol important în răspândirea relațiilor și noilor instituții capitaliste avându-l Regulamentele Organice.

5. **Dreptul socialist**, care cuprinde perioada 30 decembrie 1947-22 decembrie 1989.

Această ultimă perioadă a parcurs 2 etape:

1) etapa 23 august 1944-30 decembrie 1947 în care, prin măsurile politice de stânga, către extrema stângă, s-a pregătit terenul pentru trecerea la cea de-a doua etapă.

2) etapa 30 decembrie 1947- 22 decembrie 1989, când în România a fost instaurată dictatura totalitară de extremă stângă – dictatura comunistă.

6. **Dreptul de tranziție**, de după 22 decembrie 1989.

Istoria, înseamnă cartea de căpătâi a unei nații și analiza *sine ira et studio* a trecutului, pentru a ne ajuta la perceperea exactă și reală a prezentului și pentru prosperarea constructivă a viitorului.

Istoria statului și dreptului românesc înseamnă trecutul, prezentul și viitorul poporului român, înseamnă conștiința morală, politică și juridică, precum și instituțiile aferente acestora, din comuna primitivă și până astăzi.

Analiza istorico-juridică trebuie făcută *sine ira et studio*, pentru că este vorba despre trecutul poporului român, care, analizat și înțeles așa cum se cuvine, poate ajuta mult la perceperea și slujirea corectă a adevărului și prezentului, la prosperarea cu înțelepciune, inteligență și succes a viitorului.